

## ТУРИСТИЧНІ КЛАСТЕРИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*В статті розглянуто туристичні кластери Львівської області. Надана характеристика розвитку просторової туристичної системи України. Виділено чотири технологічних групи кластерів, а також надані рекомендації щодо їх розвитку.*

*Ключові слова: туристичний кластер, просторова туристична система, Львівська область.*

*В статье рассматриваются туристические кластеры Львовской области. Дана характеристика развития пространственной туристической системы Украины. Выделено четыре технологические группы кластеров, а также даны рекомендации по их развитию.*

*Ключевые слова: туристический кластер, пространственная туристическая система, Львовская область.*

*The article deals with the tourist clusters of Lviv region. The development of spatial tourist system of Ukraine is described. Four typological groups of clusters are selected and the ways of their development are recommended.*

*Keywords: tourism cluster, space travel system, Lviv region.*

В умовах національного і культурного відродження України туризм набуває виняткового значення як важливий фактор міжгалузевих зв'язків і ринкових відносин у національній економіці нашої країни. Кожного року Україна приймає понад 250 тис. іноземних туристів в місяць. Це 12% рівня СНД та 0,05-0,06% світового рівня, а в сумі доходів відповідно 12,5 і 0,02-0,03%. Такі факти підтверджують, що питома вага України в міжнародному обміні туристами невелика. Так, надходження від туризму в іноземній валюті становить трохи більше 1 % експортної виручки всієї торгівлі країни.

У 2006 р. Україну відвідало 5,8 млн. іноземних туристів, 9,4 млн. туристів нашої країни перебувало за кордоном, біля 7,5 млн. співвітчизників подорожувало українськими туристичними шляхами, понад 1,9 млн. осіб туристичні підприємства галузі надали екскурсійні послуги.

Наведені цифри засвідчують, що в економіці України (порівняно з промислово розвинутими країнами) туризму належить поки що незначне місце, що не відповідає потенційним можливостям цього виду діяльності як додаткового джерела надходження валюти в український бюджет.

Як засвідчують дані (таблиці 1) внаслідок поступального розвитку міжнародного співробітництва в сфері туризму, кількість в'їзних (іноземних) туристів, які відвідують Україну, щороку зростає. У 2006 р. їх кількість становила 10,5 млн. осіб, а приріст – 14,6 %. Упродовж 2007 р. Україну відвідали 12,5 млн. в'їзних (іноземних) туристів, що на 19,0 % більше, ніж у попередньому році.

Обсяги внутрішнього туризму зростали впродовж минулих років помірними темпами: у 2006 р. та 2007 р. Україною подорожували,

відповідно, 7,2 млн. та 7,6 млн. внутрішніх туристів; приріст становив 4,1 % та 5,3 %.

Таблиця 1. Характеристика розвитку просторової туристичної системи України

| Назва показника                                                                | Одиниця виміру | Роки    |         |           |
|--------------------------------------------------------------------------------|----------------|---------|---------|-----------|
|                                                                                |                | 2006    | 2007    | 2006/2007 |
| Кількість в'їзних (іноземних) туристів, які відвідали Україну                  | млн. осіб      | 10,5    | 12,5    | 119,0%    |
| Кількість внутрішніх туристів                                                  | млн. осіб      | 7,2     | 7,6     | 105,3%    |
| Кількість екскурсантів                                                         | млн. осіб      | 19,5    | 20,3    | 103,9%    |
| Обсяг туристського споживання (розраховано за Методикою)                       | млрд. грн.     | 24,1    | 28,5    | 118,1%    |
| Кількість підприємств туристичної та курортної галузей, що працювали           | одиниць        | 6 962   | 7 681   | 110,3%    |
| Сукупний обсяг послуг, наданих підприємствами туристичної та курортної галузей | млн. грн.      | 3 068,8 | 4 124,2 | 134,4%    |
| Середньорічна завантаженість туристичної інфраструктури:                       |                |         |         |           |
| готелів та аналогічних закладів                                                | %              | 26      | 30      | 115,4 %   |
| санаторно-курортних закладів                                                   | %              | 38      | 42      | 110,8 %   |

У 2006 р. зросла також кількість екскурсантів і відвідувачів музеїв до 20,3 млн. осіб; що у порівнянні з 2005 р. (19,5 млн. осіб) збільшився до 3,9%.

Теоретико-методологічним та прикладним аспектам дослідження просторової структури системи туристичних послуг обласного регіону присвячена велика кількість наукових досліджень. В суспільній географії та регіональній економіці існує багато підходів до конструювання різноманітних та економічних класифікацій туристично-рекреаційних утворень на національному та регіональних рівнях. Більшість з них базується на твердженні О. Бейдика, що основними ознаками виділення таких є: "характер рекреаційної спеціалізації і ступінь її розвитку; рівень рекреаційної освоєності території; схожість проблем перспективного розвитку окремої частини території з позицій рекреації, рекреаційні ресурси та їх територіальні комбінації 4 рекреаційні території та їх

значення в загальній структурі землекористування; потужність, територіальне поширення, структура і динаміка рекреаційних потоків; виробничі та економічні зв'язки рекреаційних підприємств з іншими галузями; наявність рекреаційного вузла (ядра)”[1].

Дотримуючись цих ознак, М. Мироненко та І. Твердохлебов, наприклад, виділяють такі таксони: зону – макрорайон – мезорайон – мікрорайон – комплекс [3]. Н. Недашківська виокремлює: систему - зону - район – підрайон – вузол – пункт (центр)[4]. Є. Котляров пропонує чотирьохступеневу систему таксономічних одиниць: республіка – район – місцевість – мікрорайон (рівень підприємства) [2].

Комплексний аналіз існуючих підходів дає, з одного боку можливість певної уніфікації пропонованих таксонів за масштабами та складністю внутрішньої організації у вигляді чіткої п'ятирівневої ієрархічної структури: пункт (центр) – мікрорайон (вузол) – підрайон – район – зона, а з другого – вказує на чіткий акцент дослідників на проблемах районування території.

Більшість учених дотримуються думки, що у межах кожного таксономічного рівня необхідним є забезпечення оптимального виконання цільової функції просторової туристичної системи та узгодженого розвитку туристичної інфраструктури з іншими елементами господарського комплексу. Це є принциповим для якнайповнішого врахування особливостей територіального поділу праці у сфері туризму, створені прогнозних моделей перспективних функцій різних таксологічних утворень, а також виділення туристичних кластерів, які б враховували, з одного боку рівень концентрації та ступінь розвитку в межах конкретних кластерів підприємств та закладів туристичної індустрії, а з другого – наявність та ступінь збереженості атракційних об'єктів національної історико-культурної спадщини.

Запропонована на основі синтезу первинної статистичної інформації про кількість туристичних атракцій та закладів розміщення туристів у розрізі адміністративних районів О.Стецюк схема рекреаційно-туристичного районування Карпатського регіону України може бути покладена нами в основу виділення чотирьох типологічних груп туристичних кластерів у межах Львівської області (Таблиця 2).

З погляду використання наявних аналізів і вдосконалення способів модернізації туристичної індустрії на особливу увагу заслуговує туристичний кластер Львова. Вигідне географічне положення міста на перетині 4-х важливих міжнародних транспортних коридорів, близькість кордону з Європейським союзом, потужна європейська історична, архітектурна та культурна спадщина (понад 350 історичних пам'яток перебуває під законом ЮНЕСКО), оригінальне поєднання та збереження окремих елементів українських, польських та австро-угорських традицій робить цей кластер одним з найпривабливіших сегментів перспективного розвитку господарського комплексу.

Таблиця 2. Туристичні кластери Львівської області

| Рекреаційно-туристичні кластери та їх типи                                                                                                                                                 | Одиниці адміністративно-територіального устрою, які увійшли до складу рекреаційно-туристичного кластера |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Кластери найбільшого туристичного освоєння, що налічують понад 100 закладів рекреації та мають унікальну історико-культурну спадщину – понад 100 туристичних атракцій                   |                                                                                                         |
| 1.1 Львівський                                                                                                                                                                             | м. Львів                                                                                                |
| II. Кластери великого туристичного освоєння, що налічують до 100 закладів рекреації та мають багату історико-культурну спадщину – до 50 туристичних атракцій                               |                                                                                                         |
| 2.1 .Передкарпатсько-Сколівсько-Бескидський<br>1 Сколівський                                                                                                                               | Дрогобицький, Стрийський, Сколівський                                                                   |
| III. Кластери середнього та перспективного туристичного освоєння, що налічують до 15 закладів рекреації та мають багату історико-культурну спадщину – до 15 туристичних атракцій           |                                                                                                         |
| 3. 1 .Розтоцький                                                                                                                                                                           | Жовківський, Яворівський, Городецький, Пустомитівський                                                  |
| 3.2.Західно-Карпатський                                                                                                                                                                    | Турківський,                                                                                            |
| IV. Кластери пізнавально-культурного туризму з середньою чи незначною кількістю пам'яток національної історико-культурної спадщини (до 7-10 атракцій) та не розвиненою мережею туристичної |                                                                                                         |
| 4.1.Надбузький                                                                                                                                                                             | Сокальський, Радехівський, Кам'яно-Бузький                                                              |
| 4.2.Верхньонадністровський                                                                                                                                                                 | Мостиський, Самбірський, Старосамбірський                                                               |
| 4.3.Надністровський                                                                                                                                                                        | Миколаївський, Жидачівський                                                                             |
| 4.4. Малополіський                                                                                                                                                                         | Бродівський, Буський, Золочівський, Перемишлянський                                                     |

Вже сьогодні спостерігається ріст числа спеціалізованих туристичних інституцій (кількість бюро, агенцій, фірм, тощо перевищила 150). За останні п'ять років на понад 30% зросли іноземні інвестиції у туристичну індустрію та туристичну інфраструктуру, розширюється участь малого і середнього бізнесу. Зміцнюється громадська думка та підтримка мешканцями Львова (до 40%) – одного з найбільш відвідуваних туристичних центрів України, що поступово починає конкурентно позиціонувати себе на туристичних ринках зарубіжних країн.

Довготривала стратегія розвитку туристичного кластеру повинна базуватися на достовірній статистичній інформації, що дає адекватне уявлення про масштаби і напрями туристичних потоків, можливості туристичної інфраструктури, ємкості туристичних ринків, характеристика сегментів в межах цих ринків, на які повинен орієнтуватись (або відстоювати свою частку) Львів. Безумовно, посилення конкурентних позицій вимагає підвищення рівня всебічної та комплексної промоції міста, активізації присутності тур операторів на туристичних ринках, відчутного покращення та реконструкції туристичної інфраструктури і сервісу.

Розміщенню туристичної пропозиції міста та ефективному розвитку кластера перешкоджає цілий комплекс економічних, інфраструктурних, фінансових та організаційних проблем, які, зокрема, полягають в необхідності:

- серйозної модернізації та росту інвестицій в туристичну інфраструктуру міста, збільшення кількості готелів економ-класу з якісними номерами та зіркових готелів, ремонту місцевих доріг та розвиток інфраструктури аеропорту, вокзалів та автобусних станцій;
- формування потужного обласного та міського туристично-інформаційних центрів, створення привабливого інформаційного продукту, розширення досвіду менеджерів та місцевих операторів у сфері бізнес-туризму та посилені їх конкурентоспроможності у боротьбі за великі замовлення;
- всебічного розвитку кластерної співпраці у розробці інституційного процесу пошуку та залучення потенційних іноземних і вітчизняних інвесторів, кординації діяльності туристичних асоціацій, місцевих державних органів, які розробляють і реалізують свої стратегії незалежно один від одних, прикордонної та митної служби, узгодження стратегій і форм їх діяльності.

Також очевидним, що обмеженість матеріальних та фінансових ресурсів туристичної індустрії Львова змушує туристичний бізнес сконцентрувати увагу на основних ринках туристичних послуг, зокрема ринках Польщі, Німеччини та Росії.

Туристи з цих країн витрачали в середньому на туристичну подорож в Україну 2007 р.: поляки – 509 американських доларів, німці – 812, росіяни – 154. Збільшення кількості польських, німецьких і російських туристів, які приїжджають до Львова реально створює значні фінансові надходження, зумовлені високим рівнем їх середніх затрат.

В межах цих основних ринків існує чимало важелів збільшення кількості туристів та розширення сегменту туристичних послуг, зокрема внаслідок:

- збільшення частоти споживання туристичного продукту існуючими споживачами, приваблення споживачів, які раніше не споживали продукту цієї категорії, створення нових ситуацій споживання;

- збільшення прибутків за рахунок утримання теперішньої бази регулярних споживачів, інтенсифікації графіку їх приїздів до Львова та розширення спектра цілей, отримання нових споживачів туристичних послуг;

- спільний маркетинг, об'єднання зусиль з тур операторами інших країн для промоції Львова як головного туристичного напрямку, що вимагає: пошук нових туристичних напрямків для включення їх до своїх товарних пропозицій; збереження постійних та цілеспрямованих комунікацій, корегування продукту в залежності від експертних оцінок, збору інформації для оцінок економічного потенціалу й економічної доцільності відповідного напрямку надання туристичних послуг;

- розширення спектру інформаційних джерел (дотепер основними інформаційними ресурсами для планування туристичної подорожі були: сім'я та друзі – 74%, Інтернет – 7%, путівники – 2%, інші – 10%); формування позиції Львова в інформаційно-туристичних каналах і каналах бронювання місць в готелях;

- поліпшення туристичних активів та інфраструктури Львова, важливих для пріоритетних сегментів, зокрема інформації для туристів, безпеки, належних умов проживання і цільових розваг.

Кластер великого туристичного освоєння (Передкарпатсько-Сколівсько-Бескидський) представлений Дрогобицьким, Стрийським та Сколівським адміністративними районами, у межах яких знаходяться унікальні природні заповідні об'єкти (національний природний парк “Сколівські бескиди”) та сконцентровано потужну індустрію санітарно-курортного лікування та відпочинкової рекреації на базі майже 200 санаторіїв, пансіонатів та профілакторіїв курортних центрів Трускавець, Моршин, Східниця, Славське, Гребенів, Сколе та ін.

До кластерів середнього та перспективного туристичного освоєння, що налічують не більше 15 закладів та мають багату історико-культурну спадщину з різноманітними туристичними атракціями належать Розтоцький та Західно-Карпатський. Перший має моноцентричну будову рекреаційного господарства, спеціалізується на культурно-екскурсійному туризмі, приміській та санаторно-курортній рекреації, екотуризмі, налічує більше 30 рекреаційних закладів та 134 туристичних атракцій. Другий знаходиться у північно-західній частині Українських Карпат (Турківський район Львівської області) та входить до єдиного в центральній Європі польсько-словацько-українського біосферного заповідника “Східні Карпати”.

Четверта типологічна група кластерів (Надбужький, Верхньонадністровський, Надністровський та Малопільський) пізнавально-курортного туризму з середньою або незначною кількістю пам'яток Національної історико-культурної спадщини та слаборозвиненою туристичною інфраструктурою – це переважно, центри екскурсійно-пізнавального туризму, історико-культурні заповідники, народознавчі та етнографічні музеї, дерев'яні храми, городища, замки тощо.

Сучасна Львівщина – стратегічно важливий культурний, політичний та економічний регіон України, який водночас є найбільшим туристичним центром Західної України.

Пам'ятки архітектури – найбільш цінні туристичні об'єкти. Всього в області взято під охорону 3965 споруд XII – XX ст., або 25% від усієї кількості в Україні, в тому числі 512 – загальнодержавного значення. Основна частина об'єктів (2313) зосереджена у Львові, який за їх кількістю та різноманітністю займає перше місце в державі і внесений постановою ЮНЕСКО до списку найцінніших міст світу. В області функціонують історико-культурні заповідники у Львові, Жовкві, Белзі, Уричі.

На основі збережених архітектурних пам'яток у Старому Селі, Свіржі, Уневі, Золочеві, Підгірцях, Олеську, Жовкві, Крехові створений туристичний продукт «Золота підкова». На Львівщині взято під охорону також понад 4 тис. інших історико-культурних пам'яток, в тому числі: 52 історичні місця, функціонує 10 державних театрів та 18 музеїв.

В області створена широка мережа рекреаційних закладів, а саме: 133 санаторно-курортних закладів, 100 закладів готельного господарства, близько 500 приватних садиб, які займаються сільським туризмом.

1.Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: ВПЦ "Київ. ун-т", 2001. – С. 295с.

2.Котляров Е.А. География туризма и отдыха. Формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов. – М.: Мысль, 1978. – 238с.

3.Мироненко Н., Твердохлебов И. Рекреационная география. – М.: МГУ, 1981. – 207с.

4.Недашківська Н. Рекреационная система Украинских Карпат. – К.: Вища школа, 1983. – 117с.

УДК 911.3

Кіптенко В.К., Безпалько Я.В.

## АСОРТИМЕНТ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Асортимент туристичного продукту Черкаської області проаналізовано у контексті визначення потенційних напрямів вдосконалення управління розвитком туризму.

Ключові слова: туристичний продукт території, Черкаська область, управління розвитком туризму.

Ассортимент туристического продукта Черкасской области проанализирован в контексте определения потенциальных направлений усовершенствования управления развитием туризма.

Ключевые слова: туристический продукт территории, Черкасская область, управление развитием туризма.

The assortment of tourism product of Cherkasy region is analyzed in the context of the potential directions of tourism development management improvement.

Key words: tourism product of the territory, Cherkasy region, management of tourism development.